

Novinari – glavni čuvari vlastitih profesionalnih postulata

Jagoda Vukušić*

SAŽETAK

*Način na koji se hrvatsko novinarstvo nosilo s problemima u proteklom desetogodišnjem razdoblju daje za pravo da se budućnost očekuje s optimizmom. U vremenu kad se dio medija borio za puko preživljavanje i kad su političke okolnosti bile nesklo-
ne slobodnom novinarstvu, novinarska je udruga smogla snage da skrbi o profesio-
nalnim standardima. Navodi se kao potkrepa samo jedan primjer od više slučajeva kak-
vima se u proteklom periodu bavilo novinarsko Vijeće časti – objavljena priča o kriz-
manju djevojčice koja je začeta silovanjem u srpskom logoru u vrijeme rata. Time se
nastojalo slijediti načelo na novinari ne trebaju biti samo čuvari demokracije, nego, u
prvom redu, vlastitih profesionalnih etičkih postulata. Jedan od tih je i taj da se nas-
tojanje na tiraži pod svaku cijenu u konačnici uvijek manje isplati. To pokazuju i po-
daci da raste naklada onih medija u kojima nema agresije i mržnje te brzopletog (ne-
provjerenog) “informiranja”. Podaci, dakle, govore, da je došlo do zasićenja novinar-
stvom usmjerenim na zaradu i da je nastupilo razdoblje povoljno za usavršavanje no-
vinarskih profesionalnih standarda. Primjer toga je i prvi izdavački kodeks tvrtke
“Europa press holding”, po uzoru na kodekse izdavača, strukovnih i sindikalnih novi-
narskih udruga u Njemačkoj.*

Dobro jutro!

Unatoč svemu što posljednjih godina novinarstvo i novinari doživljavaju i onome s
čime se sada suočavamo, ja sam bila i ostajem optimist. Hrvatsko je novinarstvo vrlo

* Jagoda Vukušić, potpredsjednica Hrvatskog novinarskog društva / Vice-President,
Croatian Journalists Association.

spreмно dočekalo devedesete godine i ono što smo mislili da je tranzicijski period i ovo dvijetisućite, što doživljavamo kao drugu, ili možda prvu pravu tranziciju. Krenula bih s jednim primjerom kao potkrepom. Radi se o jednoj djevojčici, koja je zapravo prekasani plod, jednog zastrašujućeg, monstruoznog projekta silovanja u srpskim logorima. Što da novinar učini kada majka te djevojčice želi da se priča o krizmanju te djevojčice objavi? Što da novinar učini, dakle, u situaciji kad ima izuzetno zanimljivu priču i sve zakonske preduvjete da priču napiše? Novinar i redakcija jednog hrvatskog glasila odlučili su da tu priču objave. Ona je išla, naravno, i s fotografijama i s imenom i prezimenom, i sa cijelom pozadinom koja je pratila taj slučaj. To je bilo napisano dobro, to je bilo napisano upozoravajuće – u smislu: ne dogodilo se ponovno. Međutim, mi u Novinarskom društvu mislili smo da o tome vrijedi raspraviti na Vijeću časti jer je iznimno zanimljivo kao presedan. Vijeće časti je donijelo sud, koji ću ja sad slobodno interpretirati, da je, čak i u situaciji kao što je ta, novinar dužan, ako treba, i više od majke brinuti za sudbinu i budućnost djeteta, jer je dijete jednom bilo žrtva i ne treba biti drugi put, jer je dijete maloljetno i bez obzira na to što postoji skrbnik, netko mora provjeravati koliko je to što se čini s tim djetetom u skladu s njegovim nesmetanim daljnjim razvojem.

Ovim i sličnim primjerima bavili smo se u vremenu, a to je bilo unatrag jedno dvije i pol godine, kada je dio medija i dio novinara vodio bitku za preživljavanje. Recimo, *Feral Tribune*, koji nije mjesecima, pa i godinu dana, dobio ni kune od prodaje svojih izdanja na dalmatinskom tržištu jer vlasnik tadašnje *Slobodne Dalmacije* nije plaćao novac za prodaju *Ferala*. *Novi list* je bio na udaru Vlade i trebao je platiti enormne iznose za carinu za uvezenu rotaciju, no na svu sreću nije. Dakle, to je bilo vrijeme kada su se neki mediji žestoko borili za opstanak, a neki novinari (kao naša kolegica Željka Godeč iz *Nacionala*) bili su privođeni na informativni razgovor zbog onoga što su napisali. Podsjećam vas na vrijeme u kojem smo bilježili brojku od gotovo tisuću sudskih procesa protiv novinara, kada je Vlada (svi članovi Vlade) tužila jednog novinara, kada je državni tužitelj u ime predsjednika države tužio dvojicu novinara *Ferala*. Dakle, u tom vremenu, u tom kontekstu, mi smo se u Vijeću časti bavili slučajevima kao što je ova priča o djevojčici. Bilo je kolega koji su držali da smo mi mazohisti, da smo mi jedina profesija u Hrvatskoj koja se tako javno samokažnjava, koja se brine o svojim postulatima i javno objavljuje da se netko o njih ogriješio. Novinari koji su to govorili nisu bili protiv tog procesa, ali su mislili da za to još nije bilo vrijeme. Mi smo i o tome raspravljali i zaključili smo da, kao novinar, trebaš biti “watch-dog” demokracije, kontrolor onoga što vlast radi u ime javnosti i u ime ljudi koji su njezini birači, a tvoji konzumenti kao čitatelji ili gledatelji. To je izuzetno odgovorna pozicija koja podrazumijeva i stalnu brigu o profesiji samoj. Dakle, kao što bismo trebali biti čuvari demokracije, trebali bismo biti na isti rigorozan način, ili čak rigidan način, čuvari vlastitih novinarskih, profesionalnih, etičkih postulata. Eto, zbog toga sam ja optimist, jer smo mi imali snage raspravljati o tako važnim pitanjima u vremenu kada smo tek utvrđivali standarde nezavisnog novinarstva.

Sad kad smo se napokon suočili s razdobljem u kojem privatno poduzetništvo može cvjetati, možemo se suočiti i s opasnošću da jedan od glavnih unutarnjih pritiska bude zarada, što će našu bitku za vrijeme HDZ-a i Franje Tuđmana učiniti smi-

ješnom. Jer bitka za veću zaradu je puno rafiniranija i puno se lakše poklekne pred njom, pa se može dogoditi da se na ovom drugom koraku nećemo uspjeti izboriti za poziciju za koju smo se borili proteklih deset godina. Zanimljivo je da mediji koji izrazito inzistiraju na aferaskom pristupu, koji inzistiraju na senzacijama, prema svim istraživanjima tržišta, gube čitatelje. Rastu naklade medija u kojima nema agresije i mržnje, u kojima su stvari možda malo i prelijepo prikazane. (Naravno, dnevne novine dobro stoje jer one su kao kruh, one su nužne.) Taj proces govori da je do zasićenja došlo i da se mediji moraju prilagoditi tim promjenama u javnosti. To je sretna okolnost. Trčanje za nakladom, u smislu – tko će objaviti prije neku neproverenu vijest, neku malo nabrijanu, što bismo mi rekli, informaciju – više nije ono na čemu će se dobiti čitatelje i to više nije ono na čemu će se zarađivati novac. Ponovno imamo prostor da, unatoč novom vremenu i poduzetništvu, koje je sada, hvala ti bože, dominantno, i za razliku od političke podobnosti, nađemo predah za sebe i pokušamo i u tom vremenu utvrditi standarde iz prošlih vremena s nekakvim novim naglascima.

U “Europa press holdingu”, gdje radim, napravljen je prvi izdavački kodeks u Hrvatskoj. To je nešto što sve kompanije u Europi i u svijetu koje drže do sebe imaju. I on će uskoro biti dostupan svima. To je za sada jedan zbroj načela i preciznih uputa što je to što je profesionalno i etički, a što nije. Nedostaje mu još preciznijih standarda kako bi se novinar, posebno mladi, koji se prvi put susreće s profesijom, bolje snalazio u dilemama koje mu se dnevno javljaju. Ali taj kodeks nije tu samo zato da bi se EPH hvalio kako prvi ima svoj kodeks. Ne, on je tu zato da potakne druge izdavače da krenu istim putem, ma kako oni bili manji ili veći od EPH. Oni bi trebali polako shvaćati da je vjerodostojnost koja se dobiva iz kvalitete informacija, iz mogućnosti da javnost utječe na način na koji se radi u kompaniji preko određenog Vijeća časti, kao što je Vijeće časti HND-a – da je to ono što će možda uskoro nositi puno više novca od onoga na što smo do sada navikli da nosi novac. Da je to nešto što se sporo naplaćuje, uvjetno rečeno, ali sasvim sigurno stigne na naplatu, u smislu kvalitete i snažnijeg utjecaja.

Krajnji cilj Hrvatskog novinarskog društva u razdoblju o kojem sam na početku govorila bio je da jednog dana imamo nešto slično što imaju i Nijemci. Da imamo *Preserat*, da imamo kodeks koji je kodeks izdavača, profesionalne udruge i sindikalne novinarske udruge, na kojem će se razrješavati pitanja nezavisnosti od vanjskog i unutarnjeg pritiska i inzistiranja na visokoj profesionalnoj razini u cjelini. Mislim da kodeks EPH-ov, kodeks HND-a i već sada bitno drugačija pozicija jednog dijela hrvatskih izdavača omogućava da se i o toj ideji u Hrvatskoj porazgovara, kao što su to učinili davnih godina Nijemci. Mislim da bismo tada bili na pravom putu i da će događaji koji slijede potkrijepiti moj optimizam.

Hvala vam lijepa.

Jagoda Vukušić

Journalists – Guardians of their Own Professional Postulates

SUMMARY

The manner in which Croatian journalism has coped with the problems of the past ten years gives us sufficient ground for optimism about our future. At the time when some of the media were fighting for bare survival, and when the political circumstances were unkind to free journalism, the Journalists' Association found enough strength to concern itself with professional journalistic standards. The paper gives one example to illustrate the important work of the Association's Court of Honour. It concerns the story of the catholic confirmation of a girl conceived during a gang rape session in a Serbian prison camp during the war. The Court of Honour follows the principle according to which journalists should be not only guardians of democracy, but rather, in the first place, guardians of their own professional and ethical postulates. One of the postulates is that the pursuit of sensationalism at any cost ultimately never pays. This is proved by the fact that the circulation of the media free from aggression and hatred and hasty (unchecked) "information" is growing. Statistics show that our public is over-saturated with journalism geared solely towards profit. We are now in a period which is favourably inclined to higher journalistic professional standards. An example of this is the first publisher's code of conduct in the Europa Press Holding. This code is modelled on the codes adopted by publishers, professional organizations and journalistic trade unions in Germany.